

คู่มือ

แผนการจัดกิจกรรม การสร้างภูมิคุ้มกันทางกฎหมาย สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน

จัดทำโดย สถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คู่มือแผนการจัดกิจกรรม การสร้างภูมิคุ้มกันทางกฎหมาย สำหรับผู้สูงอายุในชุมชน

สถาบันวิจัยพฤตินกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2567

คู่มือฉบับนี้เป็นผลผลิตส่วนหนึ่งของ
โครงการบริการสังคมด้านพฤตินกรรมศาสตร์
และจิตวิทยาประยุกต์

คำนำ

ปัจจุบันแนวโน้มประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังพบผู้สูงอายุที่เผชิญปัญหาการถูกละเมิดสิทธิ การถูกหลอกลวงและการคุกคาม การโหมกในการทำสัญญาหรือการเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิทางกฎหมาย การตกเป็นจากสถาบันการเงินหรือบริษัทต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้เกิดความเสียหายทางการเงินหรือการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายที่ไม่เหมาะสม ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาภายหลังได้ การสร้างภูมิคุ้มกันทางกฎหมายกับผู้สูงอายุจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อให้ผู้สูงอายุนั้นมีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันกฎหมายที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน

คู่มือแผนการจัดกิจกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันทางกฎหมายสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนนี้เป็นผลผลิตส่วนหนึ่งของโครงการบริการสังคมด้านพฤตินกรรมศาสตร์และจิตวิทยาประยุกต์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นคู่มือแผนกิจกรรมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางกฎหมายสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน

คู่มือเล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะได้รับการสนับสนุนจากสถาบันพฤตินกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่ให้ทุนสนับสนุนในการทำโครงการ และที่ขาดไม่ได้เลย คือ โรงเรียนผู้สูงอายุบ้านหนองแสงที่ให้ความอนุเคราะห์ในการเข้าไปอบรมการสร้างภูมิคุ้มกันทางกฎหมายสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน ขอขอบคุณผู้สูงอายุทุกท่านที่ให้ความร่วมมืออย่างดีในการอบรม การฝึกปฏิบัติ ตลอดจนการนำความรู้ไปขยายต่อ

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือเล่มนี้จะมีประโยชน์ในการนำไปใช้เป็นแผนจัดกิจกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันทางกฎหมายสำหรับผู้สูงอายุต่อไป ตลอดจนผู้สนใจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปต่อยอดในเชิงวิชาการ นโยบาย และสังคมต่อไป หากคู่มือเล่มนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ขออภัยมา ณ ที่นี้ และยินดีน้อมรับคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขในครั้งถัดไป

คณะผู้จัดทำ
กันยายน 2567

สารบัญ

การจัดการมรดก	01
พินัยกรรม	02
ครอบครัวอุปถัมภ์	03
กู้ยืมและหนี้สิน	04
ฉ้อโกง	05
หมิ่นประมาท	06

การจัดการมรดก

กองมรดก (ของผู้ตาย) มีอะไรบ้าง

ทรัพย์สินทุกชนิด
เช่น เงิน บ้าน รถ ที่ดิน

ความรับผิด
เช่น หนี้ ค่าเสียหาย

สิทธิหน้าที่
เช่น สิทธิเช่าทรัพย์สิน
สิทธิการครอบครองที่ดิน

ทายาท

ทายาท คือใคร?

บุคคลผู้มีสิทธิรับมรดกของเจ้าของมรดก แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ทายาทโดยธรรม และทายาทตามพินัยกรรม

ทายาทตามพินัยกรรม คือใคร?

ผู้รับที่ถูกยกมรดกให้ผ่านทางพินัยกรรมโดยตรง ไม่ว่าจะทั้งหมด หรือบางส่วน

ทายาทโดยธรรมคือใคร?

ผู้รับที่จะได้รับมรดก หากไม่มีการทำพินัยกรรม มี 6 ลำดับ

ทายาทโดยธรรม

- ลำดับที่ 1 **ผู้สืบสันดาน** ได้แก่ บุตรตามกฎหมาย บุตรนอกกฎหมายที่รับรองแล้ว บุตรบุญธรรม
- ลำดับที่ 2 **บิดามารดา**
- ลำดับที่ 3 **พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน**
- ลำดับที่ 4 **พี่น้องร่วมบิดา หรือมารดาเดียวกัน**
- ลำดับที่ 5 **ปู่ ย่า ตา ยาย**
- ลำดับที่ 6 **ลุง ป้า น้า อา**
- +** **คู่สมรส**

พินัยกรรม

พินัยกรรม คืออะไร?

การที่บุคคลแสดงเจตนาในการจัดการทรัพย์สินเมื่อถึงแก่ความตาย หรือในการต่าง ๆ จะเกิดผลบังคับได้ตามกฎหมายเมื่อบุคคลนั้นตาย

แบ่งออกเป็น 4 ประเภท

พินัยกรรม
แบบธรรมดา

พินัยกรรม
เขียนเองทั้งฉบับ

พินัยกรรม
เอกสารฝ่ายเมือง

พินัยกรรม
ทำด้วยวาจา

ข้อห้ามของพยาน ในการทำพินัยกรรม

1. ผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ
2. คนวิกลจริต หรือคนที่ศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ
3. คนที่หุนวก เป็นใบ้ หรือตาบอดทั้งสองข้าง

ผู้เขียนพินัยกรรม

1. ผู้ทำพินัยกรรมไม่จำเป็นต้องเปิดเผยข้อความพินัยกรรมให้พยานทราบ
2. ผู้เขียนข้อความในพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อว่าเป็นผู้เขียนด้วย
3. ผู้ที่เป็นพยาน ระบุว่าตนเป็นพยานไว้ต่อท้ายลายมือชื่อของตน

ผู้จัดการมรดก คือใคร?

บุคคลตามพินัยกรรม

คำสั่งศาล

เพื่อจัดการแบ่งปันมรดกให้แก่ทายาทตามพินัยกรรม หรือตามกฎหมาย

ผู้มีสิทธิเสนอคำร้องขอ เป็นผู้จัดการมรดก

- ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก
- ผู้มีส่วนได้เสีย
- พนักงานอัยการ

ครอบครอง ปรปักษ์

ครอบครองปรปักษ์ คืออะไร?

การแย่งกรรมสิทธิ์โดยการครอบครอง มีได้ทั้งอสังหาริมทรัพย์
และสังหาริมทรัพย์

ลักษณะของการครอบครองปรปักษ์

ครอบครองโดยมีเจตนาเป็นเจ้าของ

เช่น ปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ในไร่นา พร้อมแสดงออกว่าเป็นที่ดินของตน

ครอบครองโดยสงบ

เจ้าของที่ดินไม่มีการหวงห้าม/กีดกัน/แสดงความเป็นเจ้าของ/
ฟ้องร้องขับไล่คดีความกัน

ครอบครองโดยเปิดเผย

ครอบครองโดยไม่มีพฤติกรรม/ซ่อนเร้นไม่มีการปิดบัง/อำพราง
ทรัพย์สินผู้อื่น

ครอบครองโดยเจตนาเป็นเจ้าของ

ครอบครองโดยเจตนาตั้งใจที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น ไม่ใช่
ครอบครองแทนคนอื่น

ครอบครองทรัพย์สินที่คนอื่นมีกรรมสิทธิ์อยู่

เช่น โฉนดที่ดิน/โฉนดแผนที่/ตารางที่ตราว่า"ได้ทำประโยชน์แล้ว"

ระยะเวลา

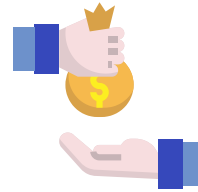
- อสังหาริมทรัพย์

ครอบครองติดต่อกันกว่า 10 ปี

- สังหาริมทรัพย์

ครอบครองติดต่อกันกว่า 5 ปี

กู้ยืมและหนี้สิน

การกู้ยืม คืออะไร?

เป็นสัญญาใช้เงินเปลือง ที่ “ผู้กู้” ไปขอกู้ยืมเงินจากบุคคลหนึ่งซึ่งเรียกว่า “ผู้ให้กู้” โดยผู้กู้ยืมสัญญาหรือตกลงว่าจะใช้เงินคืนให้ภายในกำหนดเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งในการกู้ยืมเงินนี้จะมีการกำหนดดอกเบี้ยในการกู้ยืมด้วยหรือไม่ก็ได้ และสัญญากู้ยืมเงินจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้มีการส่งมอบเงินที่กู้ยืมกันแล้ว

ข้อควรรู้เกี่ยวกับการกู้ยืมเงิน

กู้ยืมเงินกว่า **2,000 บาท** ต้องมีสัญญาลงลายมือชื่อผู้รับผิดชอบ
จึงจะบังคับกันได้

ขั้นตอนการบังคับ

- ทวงถาม
- ไม่ชำระ
- ฟ้องคดี

ผิดนัดสัญญาประนีประนอมอย่างไร

- ประสานนายความ
- บังคับคดี
- ยึดทรัพย์สินขายทอดตลาด

การทวงหนี้ วันละ 1 ครั้ง เท่านั้น

จันทร์-ศุกร์ เวลา 08.00 น. – 20.00 น.

เสาร์-อาทิตย์ เวลา 08.00 น. – 18.00 น.

การทวงหนี้ห้ามทำให้เสื่อมเสีย /
ห้ามพาดพิงผู้อื่น จึงจะไม่ผิดกฎหมาย

ฉ้อโกง

ฉ้อโกง คืออะไร?

การกระทำที่มีเจตนาหลอกลวงผู้อื่น ด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงที่ควรบอกให้ชัดเจน และต้องมีเจตนานี้มาตั้งแต่ต้น

การฉ้อโกงต้องเจตนาหลอกแต่แรก แต่ถ้าหลอกหลังจากได้ทรัพย์สินไปแล้ว จะไม่ถือว่าเป็นความผิดฐานฉ้อโกง

ผลของการหลอกลวง

ทำให้ผู้กระทำความผิด
ได้ไปซึ่งทรัพย์สินหรือ
ประโยชน์จาก
ผู้ที่ถูกหลอกลวงหรือ
บุคคลที่สาม

ทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม
ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ

โทษ

- ระวังโทษจำคุกไม่เกินสามปี
- ปรับไม่เกินหกหมื่นบาท
- หรือทั้งจำทั้งปรับ

หมิ่นประมาท

หมิ่นประมาท คืออะไร?

การกล่าววาจาประทุษร้าย ทำลายชื่อเสียงของบุคคลอื่นต่อบุคคลที่สาม ให้ได้รับความเสียหายถูกคนทั้งหลายดูหมิ่นดูถูกเกลียดชัง ขาดความนับถือ แม้ถ้อยคำที่กล่าวออกมาจะเป็นความจริงก็ตาม

การหมิ่นประมาทมีได้ 2 กรณี

หมิ่นประมาทแบบธรรมดา

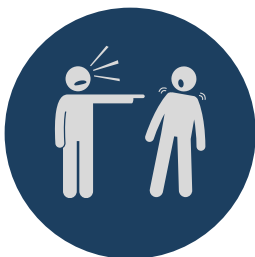
ใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม มีลักษณะเป็นการใส่ความแบบตัวต่อตัว หรือเพียงกลุ่มคนเท่านั้น ไม่ใช้การป่าวประกาศ

หมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา

การป่าวประกาศหรือประจานออกไป เช่น การเผยแพร่ข้อความบนสื่อสังคมออนไลน์ หรือการหมิ่นประมาททางอินเทอร์เน็ต การเผยแพร่ข้อความลงหนังสือพิมพ์ หรือการเผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น เป็นต้น

การกระทำที่อาจเข้าข่ายหมิ่นประมาท

กล่าวหาผู้อื่น

ไม่ได้ระบุชื่อ
ไม่ได้บอกได้ว่าใคร

การเล่าต่อ
หรือส่งต่อข้อความ

โทษ

- จำคุกไม่เกินหนึ่งปี
- ปรับไม่เกินสองหมื่นบาท
- หรือทั้งจำทั้งปรับ

คณะทำงาน

ผู้รับผิดชอบโครงการ

1. อาจารย์ ดร.นฤมล พระใหญ่
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา ภัทราวิวัฒน์
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชชาดา ประสิทธิ์โชค
4. อาจารย์ ดร.สิทธิพร ครามานนท์
5. นางสาวกรวิกา กัปตพล

ทีมวิทยากร

1. อาจารย์ชุนิภา เปิดโลกนิมิต
2. นายปานัส มณีนุชย์
3. นางสาววิบูลย์สุข ตาลกุล
4. นางฉัฐมณฑน์ เฮนะเกษตร

ออกแบบปกและรูปเล่ม

1. นางสาวพิชชาพร มงคลวงศ์โรจน์

